

Tekskritiek en fundamentalisme

Die wording van die Bybel

Om die problematiek rondom Bybelvertaling en tekskritiek in die regte kader te plaas, is dit noodsaaklik om eers kortliks iets weer te gee van die wordingsgeskiedenis van die Bybel.

Sover ons weet is die oudste skrif wat op aarde ontstaan die hiërogliewe, die beeldskrif, van die Egiptenare en Sumeriërs. Dit het basies ontstaan gedurende 'n tydperk omstreeks vyfduisend jaar voor Christus. Terwyl die beeldskrif daarna in Egipte nog 'n geruime tyd gehandhaaf is, word dit in Mesopotamië vervang deur die spykerskrif wat deur die Babiloniërs verder ontwikkel is. Dit was die Fenisiërs wat vanaf ongeveer vyfduisend jaar voor Christus die eerste alfabetiese skrif ontwikkel het. Uit hierdie oeralfabet het die Hebreeuse en Aramese skrif ontstaan, die twee tale waarin die Ou Testament geskryf is.

Hierdie alfabetiese skrif het slegs medeklinkers bevat. Ook in die ou Hebreeuse taal kom oorspronklik geen klinkers voor nie. Alleen dié feit illustreer al iets van die probleme waarvoor vertalers te staan kom. Die oudste dele van die Bybel is minstens drieduisend tot vierduisend jaar oud. Dit was vermoedelik geskryf op kleitablette. Moontlik is die boek Genesis oorspronklik deur Moses saamgestel uit 'n aantal ou dokumente wat op kleitablette geskryf was. Met sekerheid kan hieroor egter niks gestel word nie.

Moses moes sy kennis ewenwel deur mondelinge oorlewering of skriftelik verwerf het. 'n Ander moontlikheid kan uiteraard wees dat hy 'n direkte openbaring van die Here oor byvoorbeeld die skepping ontvang het. Seker is egter dat hy blykens Eksodus 34:27 die opdrag van die Here ontvang:

"Skrywe vir jou kinders hierdie woorde op, want volgens hierdie woorde het Ek 'n verbond gesluit met jou en Israel".

(Vergelyk ook Eksodus 17:14 en Eksodus 24:4)

Gedurende die veertigjarige woestynreis het Moses die gebeurtenisse geboekstaaf (Numeri 33:2) en die wet opgeskryf (Deuteronomium 31:9).

Gaandeweg is steeds meer gebruik gemaak van papiirusrolle om op te skryf. Nog later ontstaan die gebruik van perkament, vervaardig van saggebreide dierevelle, wat baie duursamer was as papiirus. Daarop is met 'n puntige skryfriet met ink geskryf.

Die Hebreeuse teks van die Ou Testament, soos ons dit besit, het ons te danke aan die veelsydige werk wat die Jodedom, veral tydens en na die ballingskap, daaraan bestee het. Die skrifgeleerdes het daarby die belangrike rol gespeel van oorskrywers en verklaarders van die wet. Met die stigting van nuwe sinagoges was daar 'n groeiende behoefte aan afskrifte.

Gedurende die tyd van Christus se omwandeling op aarde, het feitlik alle sinagoges boekrolle besit van die grootste deel van die Ou Testament. Ons lees in Lukas 4 dat Jesus op die Sabbatdag in Nasaret na die sinagoge gegaan en opgestaan het om te lees. Dan word die boekrol van Jesaja aan Hom oorhandig. Dié boekrol was minstens sewe tot agt meter lank!

Ons besit vandag nie 'n enkele oorspronklike handskrif van die Bybel nie. Die oudste en enigste volledige manuskrip van die Ou Testament is die Leningrad Kodeks, wat stam uit die jaar 1008. Verder is daar deur die eeue 'n groot aantal manuskripte gevind wat fragmente of hele boeke van die Ou Testament bevat. Die oudste daarvan is geskryf in die sesde eeu na Christus. Sommige manuskripte is in 'n redelike goeie toestand, ander is beskadig of die ink het vervaag. Ook die kwaliteit van die handskrif van die oorskrywers is verskillend.

Die Nuwe Testament is in die Griekse taal geskryf. Op die oomblik beskik ons oor ongeveer vyfduisend handskrifte van die geheel of dele van die Nuwe Testament. Die oudste handskrif wat sowel die Ou Testament as die Nuwe Testament in die Grieks bevat, is die Kodeks Alexandrinus, wat uit die vierde eeu dateer. Naas hierdie manuskrip besit die Vatikaan die Kodeks Vaticanum, wat in dieselfde tyd oorgeskryf is.

Ondanks die lang tydperk waaroor die teboekstelling van die Heilige Skrif gestrek het, vertoon dit 'n merkwaardig organiese eenheid tussen die geheel en die dele. Al die onderdele van die Skrif staan in 'n organiese verband met die openbaring van Jesus Christus wat in Genesis 3:15, die moederbelofte, in één kernbeginsel saamgevat is. Die ganse heilsgeskiedenis spruit hieruit voort. Die hele Skrif is Messiaans: dit is gerig op die Messias, op die Woord wat vlees geword het, op Jesus Christus ons Here en Saligmaker.

Foutloos of onfeilbaar?

Ons glo en bely saam met die kerk van alle eeue die onfeilbaarheid van die Heilige Skrif. Die woord "onfeilbaar" beteken volgens HAT:

"Wat hom nooit vergis, nooit 'n fout begaan nie; wat nooit faal nie".

Die Nederlandse Van Dale woordeboek gee die volgende betekenis:

"aan geen dwaling, geen vergissing onderhevig, gevrijwaard van dwaling met betrekking tot die geloofs- of zedenleer; altijd het bedoelde of verwachte resultaat hebbend, zonder kans van falen".

Die woord "onfeilbaar" is nie sinoniem met "foutloos" nie. Die geskrewe Woord van God, soos dit tot ons gekom het, is nie foutloos nie. Daarin kom foute van die afskrywers voor. Ook kom daar in die oudste betroubare manuskripte waaroor ons tans beskik, tekste voor wat deur die eeue sodanig vervaag het, dat ons nie alle woorde met sekerheid kan vasstel nie. Dit is juis die Skrifgelowige tekskritiek wat in hierdie gevalle, deur die vergelyking van Skrif met Skrif en manuskrip met manuskrip, so na as moontlik die oorspronklike teks weer te gee.

Onder die onfeilbaarheid van die Heilige Skrif verstaan ons as gereformeerde gelowiges dat God se Woord onbedrieglik seker is: ons kom daarmee nooit bedroë uit nie. Ons kan staat maak op God se Woord: Sy beloftes is ewig seker. Hy bedrieg ons nie met sy beloftes van die heil wat Hy ons skenk nie. Hy is onfeilbaar die ewige Troue.

Ons verwerp as gelowiges die Skrifkritiek wat die gesag en die onfeilbaarheid van die Woord ondermyn, wat die sekerheid van die geloof wegneem en wat die onbetwyfelbare Christelike geloof 'n betwyfelbare geloof maak. Omdat die woord "kritiek" die beide woorde Skrif- en tekskritiek aan mekaar verbind, is sommige gelowiges ook maar lugtig vir tekskritiek. 'n Beter woord sou miskien "teksanalise" wees of iets dergeliks. Verkieslik 'n woord waarin "kritiek" nie voorkom nie. In sommige publikasies word na Skrif- en tekskritiek respektiewelik verwys as hoër en laer Bybelkritiek. Dit is baie verwarrend, omdat daarby in beide gevalle gerefereer word na Bybelkritiek. Terwille van die duidelikheid sal ons in hierdie artikel steeds die algemeen aanvaarde woord tekskritiek gebruik.

Met tekskritiek gaan dit hoegenaamd nie om ondermyning van die gesag van die Bybel nie. Inteendeel, terwyl die Skrifkritiek ons van die Bybel wil wegvoer, wil die gelowige tekskritiek ons juis nader aan die oorspronklike teks en sy betekenis bring. Tekskritiek probeer om krities en wetenskaplik verantwoord na te speur wat die oorspronklike teks gesê het. Verder kyk dit ook na die noukeurigheid van die vertaling. Dit is 'n ongelooflik moeilike en moeisame werk, want daar is gewoonlik 'n groot aantal teksvariante beskikbaar. Watter een daarvan bied die mees noukeurige en betroubare teks? Waarom word hierdie of daardie manuskrip die mees betroubare geag? Wat is die gronde daarvoor?

Daar moet keuses gemaak word met betrekking tot die vertaling. Een onduidelik geskrewe letter of woord kan 'n vertalingsfout veroorsaak en dit sin van 'n teks verander. Soms betref dit 'n fout wat

via talle afskrifte tot in die hedendaagse vertalings gehandhaaf word. Dit moet egter benadruk word dat deur die eeue van navorsing, die ontdekking van ouer of beter manuskripte en die regstelling van foutiewe vertalings as gevolg daarvan, dit nooit die grondwaarhede van die Bybel hoegenaamd geraak het nie. God se Woord is onfeilbaar betroubaar!

Dit is 'n onbegryplike wonder dat hierdie eeue-oue Skrif ons in so 'n goeie toestand bereik het.

Fundamentalisme

Die gereformeerde Skrifgeloof, soos dit bely word in Artikels 3 tot 7 van die Nederlandse Geloofsbelydenis, word van vele kante bestry. Daarby word die Gereformeerdes dikwels geëtiketteer as fundamentaliste. Dié beskuldiging word deur ons as Gereformeerde afgewys. Ons is geen fundamentaliste nie, ons is heel spesifiek Gereformeerde.

Die benaming "fundamentalisme" het ongeveer 1910 in Amerika ontstaan. In dié jaar is begin met die publikasie van 'n reeks polemiese brosjures onder die titel "The Fundamentals: A Testimony of the Truth". Hierdie reeks brosjures (daar het ongeveer 90 verskyn) het hulle besig gehou met belangrike sake, soos die Skrifkritiek, die inspirasie van die Skrif, die Godheid van Christus, sonde, verlossing, ensovoorts. Aan die titel van die reeks "The Fundamentals" is die benaming fundamentalisme ontleen.

Die bedoeling van die reeks was om die vloedgolf van modernisme, vrysinnigheid, liberalisme en die daarmee gepaardgaande Skrifkritiek, wat gaandeweg 'n vastrapplek binne die gevestigde kerke gekry het, te bestry. Daarby is veral die nadruk gelê op die woordelike inspirasie van die Heilige Skrif.

In die verdediging van veel, op sigself Skriftuurlike sake, het daar ongelukkig ook allerlei dwaalleer ingesluip. Baie van die sienings wat in die brosjurereeks verkondig word, vind 'n mens vandag in die charismatiese en evangeliese strominge terug.

Ons wil egter nie daarop verder ingaan nie, maar spesifiek let op wat die fundamentaliste leer oor die onfeilbaarheid van die Heilige Skrif.

Dit is opvallend dat hulle gaandeweg die onfeilbaarheid van die Skrif vervang met die begrip "inerrancy": die foutloosheid van die Skrif. Volgens hulle is dit onmoontlik dat die Woord van God ook maar 'n enkele fout sou bevat.

Ons het reeds gesien dat die belydenis van die onfeilbaarheid van die Skrif nie beteken dat die Skrif, soos ons dit vandag besit, noodwendig foutloos is nie. Onfeilbaarheid beteken dat ons kan staatmaak op God se belofte-Woord; Hy bedrieg ons nie met sy heilsbeloftes nie. Met die leer van die foutloosheid, word uitgegaan van die sogenaamde meganiese inspirasieleer. Die Goddelike faktor word sodanig beklemtoon dat die menslike outeurs gesien word as klerke van die Heilige Gees wat eenvoudig neergeskryf het wat aan hulle gedikteer is. Dit misken feitlik die historiese ontstaan van die Skrif onder 'n bepaalde volk, in 'n bepaalde tyd en geskryf deur persone met bepaalde persoonlike eienskappe.

Die gereformeerde siening is dié van die organiese inspirasie van die Heilige Skrif. Daarby word erken dat die Heilige Gees aktiewe lewende mense met hulle hebbelikhede en onhebbelikhede, gawes en agtergronde, met hulle eie taalgebruike en style, in sy diens geneem het as sy organe, as sy instrumente. Indien ons dit nie erken nie, kan met reg gevra word waarom die Heilige Gees geen eenvormige styl dwarsdeur die opskrifstelling van die Bybel gebruik het nie, of waarom Hy nie die afskrywers sodanige gelei het dat ons vandag oor 'n absoluut foutlose Bybel sou beskik nie.

In hierdie verband 'n voorbeeld van hoe ons gereformeerde voorouers met die Skrif omgegaan het. Matteus 27 verhaal hoedat Jesus se verraaier, Judas, die dertig silwerstukke in die tempel neergooi, wegloop en homself gaan ophang het. Die owerpriesters het met die geld 'n stuk grond gekoop as 'n begraaftaak vir vreemdelinge. Vers 9 vermeld dan:

"Toe is vervul wat gespreek is deur Jeremia, die profeet, toe hy gesê het: En hulle het die dertig silwerstukke geneem ... en dit gegee vir die grond van die pottelbakker."

Dié sitaat kom egter nie in Jeremia voor nie, maar wél in Sagaria 11:13.

In navolging van Augustinus merk Calvyn by hierdie teks baie lakoniek op: Matteus het hier 'n vergissing gemaak. Die kanttekening van die Statenvertaling teken hierby aan: *"Deze plaats wordt niet gevonden by Jeremia, maar by Zacharia 11:13 en daarom menen sommige oude leeraars dat hier van Matthéüs self geen naam des profeets uitgedrukt is geweest en de naam van Jeremia door iemand van de afschrijvers door onwetendheid in den tekst zou zijn bijgevoegd."*

Ons vaders erken hier en op ander plekke rustig: die handskrifte bevat foute en het eerlike tekskritiek toegepas deur Skrif met Skrif te vergelyk. Daar kan 'n hele aantal foutjies gewys word. Meeste van hulle kan deur sorgvuldige tekskritiek verklaar word. Geen daarvan tas egter op 'n enkel manier die waarheid en die geloofwaardigheid van die Skrif aan nie.

Die waarheid van die Skrif is gelukkig nie afhanklik van ons menslike denke en ons rasonale teorieë oor die ontstaan daarvan nie.

"Want die uitnemende voorsienigheid van God het daarvoor gesorg dat die verhewe geheimenisse in onaansienlike nederigheid van woorde aan ons oorgelewer is".

(Calvyn Inst. 1-8-1)

Die Skrif het sy eie geloofwaardigheid. *"Want die waarheid word eers teen alle twyfel beskerm wanneer dit nie op vreemde hulpmiddels steun nie, maar alleen genoegsaam is om homself te handhaaf".*

(Calvyn Inst. 1-8-1)

SH Salomons

© 2015

www.christelikemedia.org